

AZ ÉSZAK-BÁNÁTI SEGÉDKÁNTOROK

Egész Bánátban mindössze három olyan személyt tartunk számon, akinek kántori végzettsége van: Both Kornélia tisztelendő nővért (Csóka), Szemerédi Istvánt (Jázova) és Lovász Istvánt (Versec). Vidékünkön: Rábén, Majdányon, Oroszlámoson, Szigeten, Egyházaskéren, Feketetón és Kanizsamonostoron a segédkántori ellátás a jellemző, ami azt jelenti, hogy kottát nem ismerő, harmóniumon játszani nem tudó személyek látják el a kántori teendőket. Nagyobb ünnepeken: karácsonykor, húsvétkor hallás után nyomkodják a billentyűket, ami inkább hangzavart, mintsem nyugtatóan kellemes dallamot varázsol elő a hangszerből. Munkájuk manapság inkább csak a temetési búcsúztatókra korlátozódik. Az elhunytak elbúcsúzása az élőkől még napjainkban is kötelező falvainkban.

Ha halott van a családban, a hozzátartozók először a segédkántort keresik fel. Elmondják és összeírják, kik azok, akiktől el kell búcsúztatni a halottat. A segédkántor számára az is fontos, mi volt a halál oka. Beteg volt-e az illető, hirtelen hunyt-e el, esetleg öngyilkosságot követett el. Vallásos volt-e, jótékonykodott-e, járt-e templomba, támogatta-e az egyházat. Ezeknek az adatoknak az alapján írja meg a huszonnégy-huszonöt versszakból álló búcsúztatót a segédkántor, s aztán a halott nevében énekel.

A hozzátartozók, miután a segédkántorral megbeszélték a búcsúztatást, elmennek a plébánoshoz, hogy bejelentsék: halottjuk van. Településeinken háztól temetnek. Kikérés van, ami annyit jelent, hogy a pap és a segédkántor egyszerre ér a halottasházhoz, bemennek a tiszta-szobába, ott van ugyanis felravatalozva a halott. A szobában a legközelebbi rokonok fogadják őket, akik a koporsó körül állnak vagy ülnek. Siratóasszonyok nincsenek, a templomba járó, énekelni tudó asszonyok, férfiak szoktak imádkozni a halott lelki üdvéért, az esti

virrasztásnál, valamint az egyház képviselőinek megérkezésekor a temetés előtt.

Gyertya ég a szobában. A plébános rövid imádságot mond, majd a segédkántorral eléneklik a *Ments meg engem, Uram* . . . kezdetű éneket, azután a pap folytatja: „Zárjátok le elhunyt testvérünk koporsóját, és induljunk békességben!” Ezt követően leszögezik a koporsót, kiviszik az udvarra, ott két székre teszik, a fedelén, az elhunyt fejénél gyertyát gyújtanak. A koporsó előtt egy asztalon áll a szenteltvíztartó, valamint egy-egy törülköző vagy zsebkendő a plébánosnak, illetve a kántornak.

A szertartás második szakasza akkor kezdődik, amikor a gyászoló család tagjai kimennek az udvarra, és körülállják a koporsót. A pap imádsága, az evangélium felolvasása és néhány megemlékezés következik.

*Nyugodjál békében, te jó édesanya,
Legyen neked könnyű a sír hideg hantja,
Imába foglaljuk drága emlékedet,
Kedves édesanya, a jó Isten veled!*

Más szöveg illeti meg az elhunyt gyermeket, az olyant, akit nem kereszteltek meg, a szerencsétlenség áldozatát, a fiatal halottat, az olyant, aki árvákat hagyott maga után.

*Ó, nem fájna nekem életem elmúlása,
Csak lelki szemeim titeket ne látna!
Te bánkódó, hű nőm, te két kicsi árva,
Megszakad a szívem még egyszer kínjába’.*

*Jaj, de fáj az nékem, hogy árván maradtok,
Kik engemet mindig hűn hazavártok.
Ki lesz már, ki rátok apaként gondol,
Ki csókolja le a könnyet arcotokról?*

Az énekek összeállításakor a kántor figyelembe vette, hogy olyan édesanyát búcsúztat-e, aki árvákat hagyott hátra, ha vallásos, rózsafüzéres, sokat szenvedett édesanyáért szólt. Mint amilyen a majdányi Makra Mária volt:

*Bizony a világon sok bánat volt részem,
Öt lassú esztendeig gyötört betegségem.
Most pazar, nagy pompa vesz körül engemet,
Három hétig nagy kín mardosta testemet.*

*Sok szenvedés gyötört, sok bánat epeszt,
Nehéz volt viselnem a súlyos keresztet,
Áldja meg a nagy ég, én jó lányom s vejem,
Ők ápoltak engem, sok jót tettek velem.*

A szövegekben megemlékezett az elhunyt foglalkozásáról, arról, hogy földműves volt-e, szövetkezetben dolgozott vagy gyári munkás, illetve értelmiségi. Arról is szólt, ha sokat szenvedett szegény búcsúzott a faluközösségtől, mint például az oroszlámosi Rácz Antal:

*Tisztelő szívetek jóságát köszönöm,
Nekem e világban nem volt már örömöm.
Ne hulljon hát a könny utolsó utamra,
Énvelem csak jót tett a halál hatalma.*

Belefoglalta a búcsúztatóba azt is, ha az elhunyt nem vette fel a szentségeket, mert hirtelen halállal halt meg vagy öngyilkos lett. Újabbán még arról is megemlékezik, ha a megboldogultat elhamvasztották. Szól a kántor arról is, ha az egyházközség képviselőjét, a kántort vagy a lelkipásztort temetik, ha a halott sokat tett a hitéért, amilyen a majdányi Csányi Illés volt:

*És most, kicsiny falum mily szép kis temploma,
Ebből kettő súlyos marta hű lelkemet.
Szentolvasó ének vigaszt ha nyújt nekem,
Minden este s reggel pontosan végezte,*

*Sok imádságnak meg is lett az ára,
Megyek most már mennybe Isten parancsára,
Nehéz, hogy válni kell, de a lelkem súgja,
Jobb lesz nekem ott fenn a paradicsomba'.*

Az se kerülte el a figyelmét, ha a halott testi fogyatékos volt, ha sokat szenvedett, ha szívesen adakozott, ha baleset okozta a halált, vagy esetleg munka közben hunyt el, mint a majdányi Ábrahám Antal:

*Munka közben rontott rám a hideg halál.
Nem is kérdezett meg, ő orozva kaszál,
És ezért szomorú az én gyászesetem,
Hogy dús erőben én tovább nem élhetem.*

Ami a közösségi élet megszervezését illeti napjainkban, ez is a temetésekre, illetve a halotti torokra korlátozódik, mert lakodalmak, keresztelők híján ez az egyetlen találkozási alkalom a falu népe számára.

A segédkántort, akármilyen is a magánélete, kántor úrnak szólítják, megsüvegelik az utcán. Olyannyira tisztelik, hogy a torra is őt hívják meg elsőnek, csak utána a plébánost. A segédkántor közvetít is a pap és a hívek között. Egyfajta közbenjáró szerep az övé.

A nagybőjti időszakban hetente összehozza az énekelni tudókat a passió gyakorlására. Jézus szerepét minden esetben a segédkántor énekli. A szentmiséken az énekek sorrendjét is ő határozza meg, előzőleg a plébánossal megbeszélve a dolgot. Korábban az olvasmányokat és a szentleckét is ő olvasta fel. Napjainkban szerepe csupán a temetésekre korlátozódik, mint ahogy a pap is főleg temet. Vigasztaló szó után kezdődik a segédkántor búcsúztatója. A segédkántorok rendszerint jó hangú férfiak, de iskolázatlanok. Idős emberek, a jó hangú fiatalok ódzkodnak a kántori teendők végzésétől.

A segédkántor a búcsúztató szövegekbe azt is beleszövi, ha az elhunytak külföldön vannak rokonai. Nagyon ügyel arra, hogy senkit ne hagyjon ki a rokonok közül, mert abból veszedelem lehet. Név szerint mindenkit meg kell említenie. A megboldogultat elbúcsúztatja a szomszédoktól, de még a falujától is, hiszen faluhelyen mindenki ismer mindenkit. A falu apraja-nagyja megjelenik a temetésen, ellentétben a várossal, ahol csak a vérrokonok vagy a lelki rokonok vannak jelen.

Minden családból van valaki a temetésen. Ha nem tudnak elmenni a végtisztességre, akkor kiállnak a kapu elé, a férfiak levett kalappal tisztelegnek a meghalt előtt.

Másként írja a búcsúztatót a kántor, ha ifjú halott nevében mondja, ha az elhunyt az evangélium szolgálatáért fáradozott, ha hosszú betegség után távozott, ha hirtelen halt meg valaki, mint például a rábéi Pópity Bálint:

*A véletlen halál, az utolsó óra:
Hogy mikor érkezik, senki sem tudhatja,
Isten rendelése, mikor ő akarja,
Sem idős, sem ifjú azt át nem hághatja.*

Ismét másként szerkeszti a búcsúztató éneket a kántor, ha az a szülőkért, a házastárséért, a lelkipásztoréért vagy az édesapáért készül. Példaként a majdányi Madarász Pál emlékére mondott szövegből idézünk:

*Egy jó édesapa fekszik koporsóba',
Elnémult az ajka, nincs már több szava,
Körülállják sírva elhidegült testét,
Sírva csókolgatják lezárult két szemét.*

*Szeretett kedvesünk, te jó édesapa,
Sírva körülveszünk, szívünk a kín marja,
Ha egy szód lehetne, csak egyszer is, ha még,
Szerető fejedet keblünkre ölelnénk.*